

Vývoj chráněného bydlení pro lidi s hluchoslepotou v ČR

Petra Rosulková
Občanské sdružení ZÁBLESK

Iniciativa PhDr. Jana Jakeše a sdružení LORM

Prvopočátky snahy o vybudování důstojného bydlení určeného pro lidi se souběžným postižením zraku a sluchu se nutně spojují s iniciativou pana doktora Jana Jakeše. Podle našich zpráv se tato snaha datuje rokem 1992, kdy byl podán návrh do Fondu národního jmění na podporu činnosti „**Nadace pro hluchoslepé**“. Jeden z hlavních úkolů byla podpora činností vedoucích ke zvyšování úrovně vzdělávání, výchovy, sociální adaptace a integrace hluchoslepých osob a také rehabilitační a pedagogická péče o hluchoslepé všech věkových kategorií.

Počátkem roku 1997 (přesněji 6. 1. 1997) byl opět panem Jakešem za občanské sdružení LORM předložen již hotový projekt na vybudování „**Ústavu s rehabilitačním střediskem pro dospělé osoby se souběžným postižením zraku a sluchu - hluchoslepé.**“ Tento projekt byl předložen řediteli odboru sociálních služeb MPSV panu ing. Vratislavu Vojnarovi. Projekt řešil důstojný život lidí s hluchoslepotou včetně finančního rozpočtu a podrobněji specifikoval hluchoslepotu. Bohužel neuspěl.

O pár měsíců později (23. 4. 1997) pan Jakeš jako zástupce sdružení LORM opět předkládá zvážení projektu „**Výstavba institutu pro hluchoslepé občany**“, tentokrát samotnému ministru práce a sociálních věcí panu Jindřichu Vodičkovi. Myšlenka je stejná jako v předcházejícím projektu - především pomoci lidem s hluchoslepotou a zajistit jim život v důstojných podmínkách, kde budou respektována specifika jejich postižení. Tento velmi podrobně vypracovaný návrh se opět ztrácí v propadlišti dějin.

V červenci stejného roku (16. 7. 1997) vypracoval pan doktor Václav Vlček - sdružení LORM - „**Návrh odborného a organizačního členění ústavu pro hluchoslepé občany ČR**“. V tomto návrhu řeší především cíle ústavu, personální, organizační a edukační otázky tohoto ústavu. Bohužel opět jen na papíře, protože konečná realizace zkrachovala - nejpravděpodobněji na nedostatku zájmu státu a financí.

Občanské sdružení Záblesk

Sdružení Záblesk vzniká koncem roku 2001 jako svépomocné sdružení rodičů a přátel dětí s hluchoslepotou. Jelikož děti rostou jako z vody, již při založení tohoto sdružení se počítalo s tím, že jedna z nejdůležitějších činností Záblesku se bude orientovat na to, aby jejich děti mohly žít v důstojných podmínkách i tehdy, až se stanou dospělými, ukončí školní docházku a budou se chtít dále vyvíjet a osamostatňovat jako všichni mladí dospělí lidé.

V říjnu 2004 se setkávají zástupci Záblesku, rodiče dětí s hluchoslepotou, ale i rodiče ze Slovenska s ředitelkou sdružení Maják, které buduje chráněné bydlení na Slovensku, spolu s paní Pogodovou z MPSV.

Úkolem setkání bylo vyslechnout se navzájem a zjistit možnosti, jak funguje chráněné bydlení v zahraničí, a především se vyjádřit k tomu, jak by chtěli samotní hluchoslepí, popřípadě jejich zákonní zástupci problematiku budoucnosti svých dětí řešit.

Padlo rozhodnutí - jako nejlepší všem připadá chráněné bydlení rodinného typu. Je nezbytné vypracovat projekt, který by navrhl řešení jak architektonických, tak personálních i finančních požadavků.

Po setkání a na základě výsledků z tohoto jednání Záblesk požádal MPSV o grant na vypracování projektu „**Zpracování studie projektu chráněného bydlení pro dospělé osoby s hluchoslepotou**“. Grant byl zamítnut s tím, že je to záležitost, kterou není možné řešit na celostátní úrovni, a proto se musíme obrátit na krajské úřady.

Za Sdružení jsme se bránili argumentem, že je to právě naopak, že zajištění důstojného bydlení pro lidi s hluchoslepotou je ve své pravé podstatě celostátním problémem. Žádné podobné zařízení v celé ČR neexistuje a na úrovni krajů nemůže být řešeno, protože budoucí uživatelé služeb jsou roztroušeni po celé republice. Žádali jsme tedy radu, na koho se máme obrátit, když jednotlivé kraje nebudou žádné zařízení pro jednoho člověka zřizovat a MPSV zastává názor, že se to státu netýká. Bohužel odpovědi jsme se nedočkali a grant na náš projekt zůstal zamítnut.

V létě 2005 byli zástupci našeho sdružení pozváni na evropskou rodinnou konferenci do Dánska, kde, mimo jiné, si měli možnost prohlédnout ucelený systém péče o hluchoslepé. Jednalo se jak o zajištění bydlení a potřebné péče, ale i o vzdělávání, volnočasové aktivity a pracovní využití. Tento komplex nás nadchl a od té doby je našim velkým snem, kdyby něco podobného - třeba i jen z poloviny - mohlo fungovat i v ČR.

V květnu 2005 (13. 5.) občanské sdružení Záblesk pořádalo další komponovaný seminář „**I ve tmě a tichu se dá důstojně žít**“, při kterém jsme chtěli poukázat především na to, čím vším si každodenně musí projít člověk s hluchoslepotou.

Pozvali jsme zaměstnance krajů a ministerstev (ne všichni pozvání přijali) a nachystali jsme pro ně úkoly z každodenního života, které museli plnit. Hlavním cílem toho bylo ukázat, že život s hluchoslepotou není jednoduchý a že je potřeba pomoci. Dále jsme navázali debatou o chráněném bydlení. Došli jsme k závěru, že nejdůležitější je zajištění financování provozu chráněného bydlení. Samotné získání nemovitosti, popřípadě její úprava není tak důležitá jako zajištění trvalého financování provozních nákladů zařízení, které nebudou malé. Vyplynulo, že se musíme znovu obrátit na stát a příslušná ministerstva a opět předložit náš návrh na chráněné bydlení pro lidi s hluchoslepotou.

V červnu 2005 byl Českou televizí - **Televizní klub neslyšících** - natáčen pořad o mladých lidech s hluchoslepotou. Dokument se natáčel podle scénáře Oty Pačesové. Tento dokument proběhl v televizi 8. září 2005 a je stále ke shlédnutí v archivu České televize. Měl za úkol ukázat, jak v současné době žijí mladí lidé s hluchoslepotou, co trápí jejich rodiče a opatrovníky a jak je nelehké žít s myšlenkou, že po dokončení školní docházky nemají lidé s hluchoslepotou kde pokračovat ve svém vzdělávání, rozvíjení samostatnosti a vůbec možnosti žít svůj život jako každý z nás.

Těsně před vánocemi roku 2005 (18. 12.) se sešli členové Záblesku na tradičním **víkendovém setkání**. Mimo užívání krásné přírody Beskyd a sněhových radovánek (které se líbily především dětem) se řešila i naléhavá a již téměř **neodkladná otázka chráněného bydlení**. Všichni zainteresovaní se dohodli na tom, že otázku chráněného bydlení je potřeba řešit okamžitě. Jelikož orgány státní správy a ministerstev s námi nebudou jednat jen na základě naší ideje a slovního odůvodnění nutnosti následné péče o lidi s hluchoslepotou, vyjasnili jsme si, že je nutné vypracovat studii či projekt, ve kterém bude jasně popsána nutnost vybudovat chráněné bydlení, vypočteny investiční náklady, dále provozní náklady a samozřejmě i specifické potřeby budoucích obyvatel. Aby to vše mohlo být uskutečněno, bude nutné znát konkrétní budoucí obyvatele, kteří mají **VÁŽNÝ zájem o chráněné bydlení**. Na základě tohoto se musí provést předběžný architektonický návrh spolu s vyčíslením investic na pořízení (postavení) nemovitosti. Dále bude nutné na základě znalosti budoucích obyvatel zjistit jejich požadavky na sociální - pečovatelské, asisteční a další služby. Nejprve bylo tedy potřeba oslovit co největší počet možných zájemců o chráněné bydlení, pak vypracovat seznam vážných zájemců o chráněné bydlení spolu se specifikací jejich potřeb.

Tyto zjištěné informace pak budou předány architektovi, a ten by pak, na základě těchto informací, spolu s informacemi o jiných druzích chráněného bydlení a

chráněném bydlení pro lidi s hluchoslepotou v zahraničí, vypracoval předběžný rozpočet na nemovitost.

Dále bylo stanoveno, že se jako občanské sdružení Záblesk pokusíme navázat kontakt s již existujícími poskytovateli sociálních služeb, kteří by měli kopírovat model našeho chráněného bydlení, a na základě jejich podkladů, našich znalostí a specifikací získaných od lidí s hluchoslepotou bude vypracován předběžný rozpočet na provoz chráněného bydlení.

Dne 10. 1. 2006 jsme **rozeslali dopisy spolu s dotazníkem** a s oznámením o záměru vybudovat chráněné bydlení pro mladé lidi s hluchoslepotou. Tyto dotazníky jsme poslali všem členům Záblesku, dále jsme je rozeslali do organizací sdružující lidi s hluchoslepotou jako LORM, VIA, Klub červenobílé hole s tím, že nám jejich vedení přislíbilo, že obsah dopisu i s dotazníky předají svým členům. Dále jsme náš záměr s možností odpovědi zveřejnili v časopisech Gong a Doteky. Také jsme dotazník uveřejnili na našich webových stránkách a stránkách pro zdravotně postižené „Infoposel“.

Koncem února byly **doručené odpovědi** zpracovány a vyšly z nich následující závěry: Celkově se nám vrátilo 13 odpovědí, v kterých respondenti uvádějí, že mají zájem o chráněné bydlení. Z šetření vyšla najevo i spousta dalších zajímavých odpovědí. Pro zájemce je k nahlédnutí na webových stránkách sdružení Záblesk (www.zablesk.olomouc.com). Mimo jiné i to, že pro jednoho konkrétního člověka je na chráněné bydlení již pozdě. Jeho zdravotní stav je velmi nepříznivý a musí trávit většinu svého života v nemocnici. Jedna paní například uvedla svou naprostou ochotu se přizpůsobit veškerým aktivitám v chráněném bydlení. Jen málokdo z nás si dovede představit takové zoufalství a nutnost pomoci, že se budeme chtít přizpůsobit všemu s tím, že dostaneme něco, na co máme v podstatě nárok. Výsledky uvedeného šetření byly koncem roku uvedeny i v časopise DBI.

V červnu roku 2006 jsme dospěli k **definitivnímu seznamu vážných zájemců** o chráněné bydlení z řad lidí s hluchoslepotou. V horizontu 1 - 3 let potřebuje důstojně bydlet 7 lidí, dále 3 lidé v horizontu 5-ti let a 4 lidé by vyhledali pomoc chráněného bydlení v horizontu 10-ti let.

Z těchto závěrů jsme vypracovali seznam 10 zájemců o chráněné bydlení. S tímto seznamem nadále pracujeme, specifikujeme díky němu potřeby budoucích obyvatel, a to jak na architektonické uspořádání budovy, pokojů a zahrady, ale také personální požadavky a edukačně - rehabilitační potřeby.

Na naše šetření a rozeslané dopisy navazovala i konference **„Život je místo k bytí, život je hra“** s workshopy zaměřenými na chráněné bydlení a volnočasové aktivity. Na této konferenci jsme mimo jiné uvedli i výsledky z lednového

šetření. Vystoupili hosté se zkušenostmi s chráněným bydlením. Na workshopech jsme společně vypracovali návrhy domu a jednotlivých pokojů, jak by si je představovali samotní budoucí obyvatelé. Vyšla nám představa ideálního prostoru a budovy, spolu s pokoji jednotlivých obyvatel s terasou a volným průchodem do odpočinkové zahradní zóny. Finanční náročnosti takového projektu budovy asi naše sny posune jiným směrem, ale je dobré znát ideální návrh samotných budoucích obyvatel.

Již tradičně se Záblesk účastní dnů zdravotně postižených **Vivat Vita v Olomouci**. Pokaždé se snaží svou prezentaci pojmout tématicky. V červnu 2006 jsme se rozhodli pro propagaci chráněného bydlení. Přívětivou formou byly pro laickou i odbornou veřejnost připraveny dva informační panely, které měly poukázat na nutnost vybudování chráněného bydlení v ČR. Byly zobrazeny i naše představy o něm a prezentovali jsme rovněž zkušenosti ze zahraničí.

V červnu (14. 6.) jsem podali žádost do **výběrového řízení firmy Tomkem**, které tato vyhlašuje za účelem vynaložení určité výše prostředků na investiční akce v neziskové sféře.

Projekt jsme podali na financování pozemku a architektonické řešení celého objektu chráněného bydlení. Výše požadované částky byla 3. 870. 000,-- Kč. Bohužel jsme neuspěli.

V prosinci 2006 jsem jako představitel Záblesku navštívili **Domov Betlém** - domov pro osoby se zdravotním postižením. Tento domov funguje pod patronací Diakonie - Českobratské církve evangelické. Jako zástupce vedení domova nás velmi vstřícně přijal pan Tomáš Vostřák. Domov samotný i jeho fungování nás nadchlo. Filozofie i chod domova je téměř shodný s naší představou. Mimo jiné jsme dostali i spoustu podnětů, kudy se ubírat v naší snaze o vybudování chráněného bydlení, podle kterých se teď snažíme postupovat (např. rozhodně vyzkoušet SF EU, pokusit se do našeho snažení zapojit Olomouckou Charitu atd.). Poskytli nám tu velmi cenné informace a přislíbili i další spolupráci do budoucna, kterou plní i tím, že se našeho dnešního setkání účastní a jistě vám o svém Domově povědí víc.

Pořád se ale nechceme vzdát naděje na to, že bychom měli mít zajištěné financování provozu chráněného bydlení dříve, než se začneme zajímat o nemovitosti. Nejen z tohoto důvodu jsme si domluvili schůzku s paní **MUDr. Jitkou Chalánkovou** - náměstkyní pro sociální oblast hejtmana Olomouckého kraje. Paní Chalánková nás přijala velmi vlídně. Víceméně však pro nás neměla nijak radostné informace. Kraj nemůže finančně podporovat ani vznik, ani financování provozu chráněného bydlení. Nedovoluje to současná státní filozofie,

která naopak převádí co nejvíce sociálních zařízení pod města, obce a neziskový sektor.

Nicméně myšlenku chráněného bydlení pro lidi s hluchoslepotou podporuje a považuje ji za potřebnou. Kraj nás však může podpořit pouze metodicky, případně se můžeme odvolávat na tuto metodickou podporu Olomouckého kraje.

Doporučila nám především:

- Obrátit se na olomouckou arcidiecézní charitu a požádat ji o spolupráci. Správný okamžik kontaktu doporučuje časovat na pozdní jarní měsíce.
- Rozhodně se pokusit získat peníze na vybudování CHB z fondů Evropské unie. V tomto bodě je nám kraj ochoten metodicky pomoci.
- Ve všech městech je nutné se nahlásit na odborech strategického rozvoje do komunitních plánů rozvoje sociálních služeb, že jakákoliv služba pro občany s hluchoslepotou chybí.

My jsme zatím při budování chráněného bydlení stále jakoby v plenkách. Naši slovenští sousedé jsou nepoměrně dál. Koncem února (27. 2. 2007) nás pozvali na slavnostní otevření jejich **DSS (Dom sociálnej starostlivosti) pro dospělé hluchoslepých ve Zdoobe blízko Košic**. Jejich dům, ve kterém chráněné bydlení poskytují, je úžasný. Je vidět, že mladí lidé, pro které byl vybudován, jsou v něm spokojeni a že se jim v něm dobře žije. Jsme rádi, že můžeme čerpat informace i sílu od slovenských přátel. Více se jistě dozvíte z příspěvku pana Petera Fašunga ze Sdružení rodičů a přátel hluchoslepých dětí.

Po velké radosti slovenských přátel jsme se rozhodli, že vybudování chráněného bydlení už nemůžeme dál odkládat. Změnilo se pár důležitých věcí, především zákon o sociální pomoci, který velmi ovlivňuje poskytování sociálních služeb, a přístup samotných klientů. Proto jsme se rozhodli pro několik důležitých kroků:

- především aktualizovat seznam budoucích obyvatel a dát šanci těm, kteří se dosud nepřihlásili
- obrátit se na širokou základnu státní správy - především krajské úřady, magistráty měst a pověřené obce. Zjistit jejich názor na chráněné bydlení, popřípadě zda někde již podobnou službu lidem s hluchoslepotou neposkytují
- úzce spolupracovat s autory komunitních plánů rozvoje sociálních služeb v co nejvíce městech

Při této poslední **březnové akci Záblesku** týkající se chráněného bydlení jsme oslovili všechny krajské úřady, většinu měst a obcí v České republice, dále jsme oslovili všechny nám známé neziskové organizace zabývající se pomocí lidem s hluchoslepotou. Celkem bylo rozesláno kolem 20-ti doporučených dopisů a tisíce

e-mailů. Oslovili jsme většinu lidí, kteří se k tomuto problému mohou vyjádřit. Pokud jde o pracovníky krajů, měst a obcí, byli odpovědi většinou shodné. Všichni se svorně odvolávají na finance, kterých je nedostatek a které nemohou uvolnit. Většina obcí a měst podává zprávu, že v jejich obvodech lidé s hluchoslepotou nežijí nebo o nich nevědí, popřípadě na pověřené úřady nemají žádné požadavky, a tudíž tuto situaci nemusí řešit. Větší města a kraje se odvolávají na Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb, které jsou buď teprve ve formě vypracovávání a na jejichž základě se potřeba bydlení pro lidi s hluchoslepotou buď potvrdí, nebo nikoliv. Popřípadě mají již tyto plány vypracovány a nevyplývá z nich, že by byla nutnost budovat takovéto bydlení.

Tudíž z těchto odpovědí jasně vyplývá, že skoro většina lidí na postech sociálních odborů si myslí, že lidí s hluchoslepotou je malá hrstka, moc o nich neví a v rámci komunitního plánování měst se ani jednou neprojevila nutnost tuto otázku řešit, popřípadě ji aktuálně vyřeší terénní pracovníci a organizace LORM, s kterou spolupracují.

Na základě tohoto vcelku odstrašujícího zjištění jsme se rozhodli, že alespoň ve městech, ve kterých máme možnost do **komunitního plánování** mluvit, mluvit budeme. Přihlásili jsme se jako sdružení Záblesk do skupin komunitního plánování sociálních služeb ve městech Olomouc a Kopřivnice. Tímto také vyzýváme všechny občany s hluchoslepotou, aby ve svých městech a obcích o sobě dali vědět a jasně vznesli požadavek na odpovídající sociální služby, aby o sobě více dávali vědět a dožadovali se svých práv.

To je vše, více vykonat jsme nezvládli, nestihli, nechtěli, nešlo to, jak to kdo vezme.

Těm, kterým se zdá, že mezi jednotlivými kroky jsou obrovské pauzy, kdy se nic nedělo, mají jistě pravdu. Musí být bráno v potaz, že na to, aby se chráněné bydlení posunulo nějakým směrem dál, není téměř ani koruna. Všechny iniciativy, které jsou v tomto směru uskutečňovány, jsou realizovány z malého rozpočtu samotné organizace Záblesk a lidé, kteří se snaží něčeho dosáhnout a CHB vybudovat mají kromě projektu chráněného bydlení a práce kolem něj i své vlastní zaměstnání na plný úvazek a své vlastní rodiny. Je pravda, že kdyby se politice a záležitostem kolem chráněného bydlení věnoval jeden člověk naplno, postupovalo by se mílovými kroky. Toto je jeden ze zásadních problémů, které by se měly vyřešit.